

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет української філології, культури та мистецтва
Кафедра української мови

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи
та міжнародної діяльності

Наталія ВІННІКОВА

«*Вірю*» 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНА ІНФРАСТРУКТУРА В ГАЛУЗІ

для аспірантів

спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
освітнього рівня: третього (освітньо-наукового)
освітньої програми: «Освітні, педагогічні науки»

Київ – 2025

Розробник:

Караман Ольга Володимирівна, кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри української мови

Караман Станіслав Олександрович, доктор філологічних наук, професор
професор кафедри української мови.

Горошкіна Олена Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри української мови

Викладач:

Караман Ольга Володимирівна, кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри української мови

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні
кафедри української мови

Протокол від «27» серпня 2025 р. № 10

Завідувач кафедри _____ (Михайло ВІНТОНІВ)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми

_____ (Людмила ХОРУЖА)

27. 08. 2025 р.

Робочу програму перевірено

«01». 09. 2025 р.

Завідувач аспірантури, докторантури _____ Ілона ТРИГУБ

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
НАУКОВО-ДОСЛІДНА ІНФРАСТРУКТУРА В ГАЛУЗІ		
Вид дисципліни	Обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4 / 120, з них: Змістовий модуль «Джерелознавча база дослідження» – 2/60; Змістовий модуль «Робота з науковими текстами» – 2/60	
Рік навчання	2	2
Семестр	3	3
Кількість змістових модулів з розподілом:	2	2
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин, в тому числі:	120	120
Аудиторні	56	16
Самостійна робота	64	104
Форма підсумкового контролю	Залікове оцінювання	
Змістовий модуль «Джерелознавча база дослідження»		
Рік навчання	2	2
Семестр	3	3
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	1
Обсяг кредитів	2	2
Обсяг годин, в тому числі:	60	60
Аудиторні	28	8
Самостійна робота	32	52
Змістовий модуль «Робота з науковими текстами»		
Рік навчання	2	2
Семестр	3	3
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	1
Обсяг кредитів	2	2
Обсяг годин, в тому числі:	60	60
Аудиторні	28	8
Самостійна робота	32	52

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – забезпечити аспірантів теоретичними і практичними знаннями з основ джерелознавства в науковому філологічному дослідженні, розвивати вміння і навички роботи з інформацією у всіх її формах і різних джерелах; формувати сталі навички пошуку та обробки наукових та фактографічних джерел для проведення досліджень; формувати у здобувачів мовно-стилістичну грамотність, чуття стилю, необхідні для підготовки якісних наукових текстів, що репрезентують результати їхнього наукового пошуку.

Завдання навчальної дисципліни відповідно до програмних (загальних і спеціальних) компетентностей:

- ознайомити слухачів з основами джерелознавства як системою знань про історичний розвиток науки;
- розкрити специфіку наукової інфраструктури в галузі Освіта/Педагогіка;
- ознайомити із методами пошуку джерел наукової інформації;
- розвинути навички пошуку та верифікації наукових та фактографічних джерел у галузі філології;
- визначити завдання й принципи роботи наукометричних баз.
- удосконалювати в аспірантів уміння описувати джерела дослідження та оформлювати посилання в науковому тексті відповідно до сучасних вимог;
- поглиблення знань про особливості українського наукового стилю;
- формування стилістичної грамотності;
- розвиток навичок і внутрішньої потреби послуговуватися у сфері наукової діяльності нормативною українською мовою;
- формування вимогливості до якості мовностилістичного оформлення власної наукової продукції;
- ознайомлення з методами і прийомами роботи з українським науковим текстом;
- розвиток мовного чуття і мовного смаку;
- формування критичного ставлення до наукових текстів.

3. Результати навчання за дисципліною

Після опрацювання матеріалу дисципліни аспіранти набувають уміння та навички:

- критичного мислення, розуміння широкого кола філософсько-світоглядних питань, використання набутого особистісно-професійного досвіду для вирішення наукових та фахових завдань; аналізу міждисциплінарних явищ і процесів; реалізації власного аксіологічного та наукового потенціалу;
- застосування методів наукового пізнання, проведення науково-дослідної діяльності, розробки та впровадження дослідницьких проектів, здійснення наукового дослідження й інтерпретація його результатів,

ефективного висвітлення, поширення знань щодо наукових досліджень;

- знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел; здійснювати комунікаційну взаємодію за допомогою соціальних мереж; використовувати прийоми створення, збереження, накопичення та інтерпретації даних з використанням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій;

- працювати з науковою інформацією зі спеціальних літературних джерел та мережі Інтернет;

- здійснювати різні види історико-педагогічного аналізу, адаптовувати та застосовувати ідеї видатних педагогів у сучасну педагогічну практику;

- дотримуватися норм наукової етики під час дослідницької діяльності.

Програмні результати навчання:

Код	Значення програмного результату
РН 1	Здатність до критичного мислення, розуміння широкого кола філософсько-світоглядних питань, використання набутого особистісно-професійного досвіду для вирішення наукових та фахових завдань; аналізу міждисциплінарних явищ і процесів; реалізації власного аксіологічного та наукового потенціалу.
РН 2	Здатність до застосування методів наукового пізнання, проведення науково-дослідної діяльності, розробки та впровадження дослідницьких проєктів, здійснення наукового дослідження й інтерпретація його результатів, ефективного висвітлення, поширення знань щодо наукових досліджень.
РН 3	Здатність до розуміння та використання положень нормативно-правової бази сфери вищої освіти та дотримання норм наукової етики під час дослідницької діяльності.
РН 7	Здатність знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел; здійснювати комунікаційну взаємодію за допомогою соціальних мереж; використовувати прийоми створення, збереження, накопичення та інтерпретації даних з використанням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій. Здатність працювати з науковою інформацією зі спеціальних літературних джерел та мережі Інтернет.
РН 13	Здатність здійснювати різні види історико-педагогічного аналізу, адаптовувати та застосовувати ідеї видатних педагогів у сучасну педагогічну практику.
РН 18	Здатність до застосування ІКТ для розв'язування освітньо-наукових завдань; розроблення науково-методичного супроводу ефективного застосування ІКТ в освітній, науковій та управлінській діяльності.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	
Змістовий модуль «Джерелознавча база дослідження»					
Тема 1. Наукова комунікація: форми, функції, структура джерелознавства	20	6	4	-	10
Тема 2. Структура джерел філологічного дослідження	40	10	8	-	22
Разом за модулем «Джерелознавча база дослідження»	60	16	12	-	32
Змістовий модуль «Робота з науковими текстами»					
Тема 1. Вступ. Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси	14	2	2	-	10
Тема 2. Науковий текст як результат наукового дослідження	14	2	2	-	10
Тема 3. Культура читання наукового тексту	12	2	2	-	8
Тема 4. Наукові тексти різних жанрів: властивості та структурно-сміслові компоненти	8	2	2	-	4
Тема 5. Наукова лексика	4	2	2	-	
Тема 6. Композиція писемного наукового тексту	2	2		-	
Тема 7. Компресія наукового тексту	2	2		-	
Тема 8. Структура, етапи підготовки наукового повідомлення	2	2		-	
Тема 9. Мовленнєва поведінка в усній науковій дискусії	2		2	-	
Разом за модулем «Робота з науковими текстами»	60	16	12	-	32
Усього	120	32	24	-	64

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	
Змістовий модуль 1. «Джерелознавча база дослідження»					
Тема 1. Наукова комунікація: форми, функції, структура джерелознавства	30	2	2		26
Тема 2. Структура джерел філологічного дослідження	30	2	2		26
Разом за модуль «Джерелознавча база дослідження»	60	4	4		52
Змістовий модуль 2. «Робота з науковими текстами»					
Тема 1.Вступ. Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси	6	-	-		6
Тема 2. Науковий текст як результат наукового дослідження	8	2	-		6
Тема 3. Культура читання наукового тексту	8	-	2		6
Тема 4. Наукові тексти різних жанрів: властивості та структурно-сміслові компоненти	6	-	-		6
Тема 5. Наукова лексика	8	-	2		6
Тема 6. Композиція писемного наукового тексту	6	-	-		6
Тема 7. Компресія наукового тексту	8	2	-		6
Тема 8. Структура, етапи підготовки наукового повідомлення	5	-	-		5
Тема 9. Мовленнєва поведінка в усній науковій дискусії	5	-	-		5
Разом за модуль «Робота з науковими текстами»	60	4	4		52
Усього	120	8	8		104

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ «ДЖЕРЕЛОЗНАВЧА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ»

Тема 1. Наукова комунікація: форми, функції, структура джерелознавства

Історія науки як еволюційний і революційний розвиток. Зміна наукових парадигм у процесі історичного розвитку науки. Історіографічні джерела.

Поняття джерела інформації. Основні джерела інформації: людина, документ, предметно-уречевлене середовище. Пошук першоджерела інформації.

Первинні джерела інформації: книги; документи; періодичні видання; спеціальні видання; джерела, що не публікуються (дисертації, депоновані рукописи, архівні документи). Вторинні джерела інформації: довідкова література, каталоги, картотеки, бібліографічні видання.

Джерела інформації на друкованих і електронних носіях. Пошук інформації за тематичними і алфавітними каталогами. Ключові слова як спосіб пошуку інформації.

Систематизація і класифікація наукової інформації. Універсальна десяткова класифікація (УДК). Особливості визначення УДК за темою наукового дослідження і ключовими словами.

Основні поняття теми: джерелознавство, першоджерело, джерело інформації, база дослідження, емпірична база дослідження, універсальна десяткова класифікація(УДК).

Семінар 1. Наукові центри

Тема 2. Структура джерел філологічного дослідження

Поняття бази дослідження. Теоретична та емпірична база наукового дослідження. Методи опрацювання теоретичних джерел інформації: аналіз, синтез, порівняння, класифікація, систематизація. Визначення емпіричної бази дослідження: критерії, показники. Опис емпіричної бази дослідження.

Спроба класифікації джерел наукової інформації. Теоретичні, методологічні та фактографічні джерела.

Принципи пошуку та верифікації джерел наукової інформації.

Наукометричні бази: завдання та принципи роботи.

Наукові філологічні видання України та світу: пошук, оцінка, ефективна взаємодія. Використання OJS у пошуку інформації.

Сервіси безоплатного доступу до наукової інформації.

Основні поняття теми: наукове джерело, пошукова система, наукометрика, наукометрична база, фахове видання, Scopus, Web of Science, GoogleScholars, OJS.

Семінар 2. Робота з наукометричними базами та пошуковими системами

Семінар 3. Мережа наукових видань

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ «РОБОТА З НАУКОВИМИ ТЕКСТАМИ»

Тема 1. Вступ. Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси

Вступ. Підстилі наукового стилю. Власне науковий підстиль і його жанри: наукова стаття, наукова монографія, кваліфікаційна робота, дисертація, доповіді, тези.

Навчально-науковий підстиль і його жанри: лекції, навчально-методичні видання (підручники, посібники, конспекти і т. ін.).

Науково-популярний підстиль і його жанри.

Науково-діловий підстиль і його жанри: технічна документація (контракт, інструкція, науковий звіт, службовий лист, статут, положення).

Науково-інформативний підстиль і його жанри: реферат, реферативний огляд, анотація, патентний опис.

Науково-довідковий підстиль і його жанри: словники, довідники, каталоги.

Традиційні стильові ознаки наукового тексту (абстрагованість, інформаційна насиченість, ясність і об'єктивність викладу, коректність, логічна послідовність, монологічний характер викладу, діалогічність, лінійність, точність та однозначність, лаконічність, доказовість, переконливість, аналіз, синтез, аргументованість, нейтральність).

Образність та експресивність у науковому стилі. Функції наукового стилю.

Основні поняття теми: наука, науковий стиль, підстилі наукового стилю, жанри.

Тема 2. Науковий текст як результат наукового дослідження

Універсальний характер наукового мовлення. Вияв рівнів мовної культури науковця (рівень мовної правильності, інтеріоризації, насиченості мовою, адекватного володіння фаховою метамовою). Виховання мовної культури науковця

Основні поняття теми: наукове мовлення, мовна культура науковця

Тема 3. Культура читання наукового тексту

Професійне читання наукового тексту. Інформаційно-пошукове, аналітико-критичне, творче читання наукового тексту. Виховання читацької культури.

Операційне читання (сприймання елементів друкованого тексту, декодування, мисленнєве оброблення, інтерпретація вилученої інформації) та операційне оброблення наукового тексту (поділ тексту на смислові частини, сортування смислових частин за значенням і т. ін.). Помітки в науковому тексті.

Використання словників і довідкової літератури в роботі з науковим текстом. Способи викладу в науковому тексті. Їх мета, структурні компоненти, мовні особливості.

Наукові тексти-міркування і тексти докази: семантико-стилістичне розмежування. Рубрикація, скорочення, аббревіатури в науковому тексті. Загальні правила цитування. Редагування наукових текстів

Основні поняття теми: читання, читацька культура, види читання, .

Тема 4. Наукові тексти різних жанрів: властивості та структурно-сміслові компоненти

Науковий текст як комунікативний блок. Комунікативно-прагматична специфіка наукових текстів. Структурні елементи наукового тексту.

Причиново-наслідкові зв'язки між компонентами. Функції структурних елементів наукового тексту.

Аспекти розгляду наукового тексту: змістовий, структурний, прагматичний. Властивості наукового тексту.

Різновиди наукових текстів: академічні, навчальні, енциклопедичні. Власне наукові тексти: науково-теоретичні і науково-експериментальні.

Основні поняття теми: науковий текст, жанр, структурна елементи тексту, різновиди наукових текстів.

Тема 5. Наукова лексика

Лексичні особливості наукового мовлення. Широке використання слів з абстрактним значенням, термінологічної лексики, запозичених слів.

Уживання слів у прямому значенні. Відсутність розмовних, просторічних, емоційно-експресивно забарвлених слів.

Наукова термінологія. Основні вимоги до термінів. Особливості синонімії в термінології. Відмінність термінів від професіоналізмів і професійних жаргонізмів. Доцільність використання у фаховому мовленні іншомовної лексики. Українські відповідники до запозичених термінів.

Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнєва недостатність і надмірність. Фразеологізована термінологія і кліше.

Основні поняття теми: наукове мовлення, термінологічна лексика, наукова термінологія, лексичні помилки.

Тема 6. Композиція писемного наукового тексту

Технологія аналізу наукового тексту. Поняття композиції в науковому тексті. Основні компоненти композиції. Поділ тексту на абзаци. Абзац як архітектонічна одиниця наукового тексту. Структурні особливості абзацу. Сміслова закінченість абзацу. Класична форма абзацу: формулювання теми, її розробка, висновки. Єдність змісту і логічна послідовність викладу. Зв'язок речень в абзаці і в тексті. Типи і засоби зв'язку.

Смісловий аналіз речення. Роль першого речення в абзаці. Інформативний центр речення. Розташування нової інформації.

Наукова стаття: структурно-змістові компоненти і вимоги до написання. Мова і стиль анотації, ключові слова. Мова і стиль рецензії. Науковий відгук.

Основні поняття теми: науковий текст, композиція наукового тексту, абзац.

Тема 7. Компресія наукового тексту

Особливості конспектування: опорні слова, способи викладу матеріалу, його структурування. Графічні засоби оформлення конспекту.

Анотування наукового джерела. Елементи анотації. Ключові слова для анотації. Види анотацій. Мовні стандарти для складання анотації. Типові помилки в складанні анотацій.

Реферування наукового джерела. Класифікація рефератів. Вимоги до тексту реферату. Основні способи реферативного викладу тексту.

Основні поняття теми: науковий текст, конспектування, анотування, реферування.

Тема 8. Структура, етапи підготовки наукового повідомлення

Композиційно-логічна побудова усної наукової доповіді, повідомлення, виступу. Основні структурні елементи виступу. Етапи підготовки наукового виступу. Підготовка виступу з опорою на текст. Опанування тексту риторично. Тренування виступу. Проведення хронометражу виступу.

Внесення необхідних уточнень і виправлень у текст виступу. Публічне виголошення доповіді. Психологічні і логічні паузи у виступі. Техніка мовлення, дихання, голос, дикція, темп, паузи, інтонація, наголос.

Потенційна мова жестів. Дотримання регламенту виступу. Контакт з аудиторією. Міміка і жестикуляція. Характер концентрації уваги, основні причини її ослаблення.

Основні поняття теми: доповідь, повідомлення, виступ, жести.

Тема 9. Мовленнєва поведінка в усній науковій дискусії

Монологічні (доповідь, повідомлення, виступ) та діалогічні (наукова бесіда, дискусія) жанри усного наукового мовлення. Наукові конференції, наукові дискусії, творчі диспути як засіб вияву культури наукової мови.

Правила коректного ведення дискусії. Наукова полеміка. Коректні полемічні прийоми. Вербальні і невербальні засоби встановлення підтримки контакту оратора з аудиторією. Емоційність і коректність виступу. Основні види аргументів. Етикет публічного захисту наукової роботи. Мовленнєва поведінка здобувача.

Основні поняття теми: монологічні жанри, діалогічні жанри, дискусії, полеміка, мовленнєва поведінка здобувача.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів (денна форма)

Вид діяльності аспіранта	Максимальна кількість балів за одиницю	Змістовий модуль «Джерелознавча база дослідження»		Змістовий модуль «Робота з науковими текстами»	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	8	8	8	8
Відвідування семінарських занять	1	6	6	6	6
Робота на семінарському занятті	10	6	60	6	60
Виконання завдань для самостійної роботи	5	5	25	5	25
Написання реферату	10	1	10	1	10
Разом			109	-	109
Максимальна кількість балів	218				
Коефіцієнт	$218:100=2,18$				
Максимальний бал	100				

Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів (заочна форма)

Вид діяльності аспіранта	Максимальна кількість балів за одиницю	Змістовий модуль «Джерелознавча база дослідження»		Змістовий модуль «Робота з науковими текстами»	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	2	2	2	2
Відвідування семінарських занять	1	2	2	2	2
Робота на семінарському занятті	10	2	20	2	20
Виконання завдань для самостійної роботи	5	10	50	10	50
Написання реферату	1	1	10	1	10
Разом		-	84	-	84
Максимальна кількість балів	168				
Коефіцієнт	$168:100=1,68$				
Максимальний бал	100				

6.2. Завдання для самостійної роботи

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ «ДЖЕРЕЛОЗНАВЧА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ»

Тема 1. Наукова комунікація: форми, функції, структура

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Визначити джерела інформації власного наукового дослідження.
4. Здійснити пошук та відібрати наукові центри за темою власного дослідження. Обґрунтувати свій вибір за критеріями:
 - персональний склад;
 - досягнення;
 - відкритість та перспективність комунікації.
5. Здійснити пошук та відібрати майбутні наукові заходи за темою власного дослідження.

Тема 2. Структура джерел філологічного дослідження

1. Опрацювати методичні рекомендації по роботі з провідними наукометричними базами (Scopus, Web of Science Core Collection) та пошуковими системами Google Scholar та «Наукова періодика України» НБУВ.
2. Дібрати фахові видання України за темою власного дослідження. Дати їм оцінку за критеріями:
 - склад редколегії;
 - якість публікацій;
 - фактична періодичність;
 - доступність комунікації.
3. Підготувати презентацію кількох сервісів безоплатного доступу до наукової інформації, якими ви користуєтеся.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ «РОБОТА З НАУКОВИМИ ТЕКСТАМИ»

Тема 1. Вступ. Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси

- *Складіть семантичний конспект з теми «Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси».*
- *Прочитайте текст і скажіть, чи згодні ви з міркуваннями вчених. Що варто взяти до уваги, „шліфуючи” мову і стиль наукової роботи? Обґрунтуйте свою думку.*
- *Як можна домогтися поліпшення стилю викладу наукового матеріалу дисертації?*

Демосфен вісім разів переписав „історію” Фукадида, щоб опанувати величну і вражаючу фразеологію цього знаменитого історика... Два роки поспіль Вудро Вільсон, щоб поліпшити свій стиль, вивчав праці Демосфена.

Л. Толстой щодня вивчав Біблію...

Секрет поліпшення стилю дисертантом полягає в тому, щоб уважно читати художні книги та вивчати їх... Дозвольте собі вивчити дві – Біблію і Шевченка. Пийте з цих джерел...

Якщо дотримуватися цих порад, то поступово, непомітно, але неминуче ваша манера мовлення та виклад думок на папері стануть більш красивими, витонченими та стилістично грамотними... (А. Зосімов, В. Голік).

Тема 2. Науковий текст як результат наукового дослідження

Уважно розгляньте таблицю. Поміркуйте, чи всіма названими якостями мовлення ви володієте. Які з цих якостей потребують удосконалення?

Комунікативно-стилістичні якості мовлення	Правила мовлення
Правильність	Дотримуватися орфоепічних, лексичних фразеологічних, словотворчих, граматичних, стилістичних норм літературної мови
Змістовність	Матеріал підпорядкувати темі й головній думці, розкрити їх повно, уникаючи зайвого
Логічність і послідовність	Говорити послідовно, виділяючи мікротеми, установлюючи зв'язок між ними; забезпечувати смислові зв'язки між словами й реченнями в тексті; скласти план промови, систематизувати дібраний матеріал
Доказовість	Належна аргументація промови, покликання на авторитетних людей
Доречність	Ураховувати адресата промови, як вона буде сприйнята, за яких обставин відбувається спілкування
Багатство	Використовувати синонімічне багатство мови, багатозначність, уникати невиправданого повтору слів, однотипних конструкцій речень
Виразність і образність	Добирати слова й будувати речення так, щоб найкраще, найточніше передати думку, бути оригінальним у висловлюванні та впливати на співрозмовника
Точність	Добирати слова й будувати речення так, щоб найточніше передати зміст висловлювання; прагнути, щоб зміст сказаного або написаного був переданий точно, зрозуміло

• *Проаналізуйте тези з проблеми Вашого дослідження, оприлюднені в інтернетній мережі, на дотримання вимог до комунікативно-стилістичних якостей мовлення.*

Тема 3. Культура читання наукового тексту

Прочитайте текст. Поміркуйте, які функції виконує цей текст: функції анотації, реклами тощо.

Чи варто вчити того, хто обрав науковий шлях і має певні досягнення на цій ниві?! Популярне прислів'я у різних його варіаціях твердить: ученого вчити – псувати його. І все ж ученими не народжуються! Це – істина, чи не так? А якщо виходити з неї, то й випускники вищих навчальних закладів, й

аспіранти, і докторанти, та навіть ті, хто вже написав кандидатські та докторські дисертації, повинні вчитися. Адже обсяги наукової діяльності постійно зростають: ускладнюється інструментарій досліджень, неосяжним стає потік наукової інформації, а без їхнього освоєння неможливо здолати наступні сходинки в теоретичному осмисленні дійсності. Науку важко збагнути з першого кроку, її слід сприйняти, осмислити, перетворити на спосіб життя, засвоїти не лише окрему технологію, а й методологію, мистецтво аналізу й творчості, систему інтелектуальних і професійних цінностей.

Цей підручник-енциклопедія допоможе розпізнати таємниці успішної наукової діяльності, ознайомить зацікавлених із складним світом науки.

Для серйозної роботи над науковою працею необхідно вивчити чимало розвідок, які можна розташувати на трьох книжкових полицях: з методології наукового пізнання (вони формують загальну наукову культуру), у яких подано вимоги до наукової діяльності, особливо – до дисертаційних робіт; з наукового осмислення механізмів творчості.

Пропоноване видання – спроба замінити книжки всіх трьох полиць лише однією книгою, яка б зняла покривало таємничості з науки й наукової творчості, дохідливо розповіла про наукову роботу, зрештою, просто дала поради щодо підготовки наукової доповіді чи презентації дослідження.

Автор книги – доктор соціологічних наук, професор Юрій Петрович Сурмін – має досвід написання наукових праць (у нього їх понад 250, зокрема 20 монографій і підручників) і наукового керівництва. У цій книзі він поєднав власні набутки зі знаннями інших учених, спробував подати той інструментарій і механізми наукової творчості, без яких не відбувається жодне дослідження: від реферату, звіту, повідомлення до курсової, магістерської, кандидатської чи й докторської праці, написання першої статті й до видання солідних підручників, посібників, монографій.

- *Прочитайте статтю. Складіть простий план.*

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ірина Бутова

Зроблено спробу окреслити еволюцію терміна „політичний дискурс” як предмета лінгвістичних і політичних досліджень, дати аналіз суперечностей, які виникають між дослідниками стосовно понять „політичний дискурс” і „політична мова”, обґрунтувати входження концепту в науковий обіг і дослідити спільне й відмінне в його трактуванні.

Ключові слова: політичний дискурс, політична мова, політична лінгвістика, політична комунікація громадськості.

Політичний дискурс став предметом особливої та навіть прискіпливої уваги лінгвістів саме в той період, коли політична комунікація набула рис засобу маніпулювання свідомістю.

Великий тлумачний словник української мови обмежується таким

визначенням поняття „дискурс”: „розмова, словесна розправа”. Проте зі зростанням уваги до політичного дискурсу знаходимо значно глибше трактування цього концепту. Наприклад, електронний словник англійської мови подає такі визначення поняття „дискурс” („discourse”): розмова („conversation; talk”); послідовна промова стосовно певної думки („consecutive speech on a given line of thought”); тренування мислення („reason exercising”); висловлення судження та підбиття підсумків („judging and inferring”); мислення („reason”) та інші.

Проблеми дискурсу є ключовими в дослідженнях таких зарубіжних науковців, як Тойнван Дейк, Е. Бенвеніст, Ю. Габермас, М. Фуко, Г. Кук та інших. Серед вітчизняних дослідників дискурсом цікавились Г. Орлова, В. Борботько, Ю. Степанов та інші.

Еволюцію в інтерпретації цього поняття у латинській мові простежують В. Герасимов та М. Ільїн. Вони спочатку трактують його як „розмову”, „бесіду”, а згодом „пояснення”, „аргумент” та „логічне міркування”. Загалом у своїй статті „Политический дискурс-анализ” згадувані науковці окреслюють його найважливіші параметри. У свою чергу, В. Дем’янков визначає дискурс передусім як текст у його становленні перед інтерпретатором. Дискурс у сучасній його інтерпретації, стверджує Л. Нагорна, є явищем дійсності зі знаковою природою та певною структурованістю. Отже, вітчизняні лінгвісти зробили значний внесок у дослідження дискурсу, давши своє визначення поняттю, простеживши його розвиток у рамках різних галузей та дослідницьких підходів.

Проте, на нашу думку, найвлучніша гіпотеза належить Т. А. ванДейку стосовно того, що дискурс є комунікативним явищем, складником якого є ще й соціальний контекст, тобто надання інформації про учасників комунікації та процеси сприйняття повідомлень. Не можемо не погодитися з Г. Куком, який охарактеризував дискурс як „єдність і взаємодію тексту й контексту”.

Зрозуміло, що Т. А. ванДейк є одним із найяскравіших учених, які займаються проблемами дискурсу, проте – не єдиним. Науковець у сфері порівняльно-історичного мовознавства – Е. Бенвеніст – також зробив свій внесок у дослідження дискурсу, зазначивши, що структуру розмовного дискурсу формує ряд етапів (вступ у мовний контакт, введення теми розмови та її ратифікація, зміна ролей і теми в процесі комунікативного акту, закінчення комунікативного акту), кожен з яких зумовлено комплексом зовнішніх і внутрішніх чинників. Свою точку зору стосовно визначення поняття „дискурс” мав М. Фуко. У нього дискурс – це й те, що створено з сукупності знаків, і сукупність актів формулювання, і ряд словосполучень та суджень. Цей автор ввів поняття „дискурсивні практики”, що, на його думку, є „сукупністю анонімних історичних правил, які встановлюють умови виконання функцій висловлювання в конкретну епоху й для конкретного соціального, лінгвістичного, економічного чи географічного простору”.

Існують різні види дискурсів: медичний, художній (прозаїчний і поетичний), публіцистичний, рекламний, військовий. Виникають спроби вивчити роль мовної дії в засобах масової інформації, релігії, юриспруденції

і, зрештою, у сфері політики.

Не припиняються дискусії стосовно того, чиїм же полем наукової діяльності є політичний дискурс: політологів чи лінгвістів? Вважаємо, що обох.

Політологія концентрує увагу на мисленні політиків та його схильності до маніпулювання свідомістю електорату, а лінгвістика цікавиться мовною поведінкою політиків, механізмами створення політичних текстів різних алюзивних стратегій. Як наслідок, виникла нова галузь дослідження цієї сфери – політична лінгвістика. Це поняття трапляється у працях Л. Нагорної, Н. та Л. Мухарямових та інших. На думку останніх, політична лінгвістика – це субдисципліна, яка досліджує мову політики й мовну політику. Дослідники стверджують, що саме політико-мовні відносини формують предмет політичної лінгвістики. Вважають, що першими у виокремленні політичного дискурсу у сферу наукових досліджень є лінгвісти.

Саме вони за допомогою нового терміна „критичний аналіз дискурсу” просуvalи його в політичну площину. Дві характерні особливості досліджуваного нами концепту виділяє Л. П. Нагорна: „прищеплення суспільній свідомості певних уявлень” і „мовленнєву взаємодію груп та індивідів”. Тому й прийнято думати, що центром дослідження політичного дискурсу слугує лінгвістичне начало, яке виконує маніпулятивну функцію. Це означає, що мовні явища у промовах політика, його публічних виступах, іміджевих та агітаційних текстах, листівках можуть розповісти про мовця значно більше, ніж це висловлено експліцитно.

На нашу думку, виникнення такої субдисципліни, як політична лінгвістика, є певним балансом у співіснуванні політики та мовознавства.

Політика сьогодні є перенасиченою теоретичним матеріалом, а лінгвістика – практичним. Предметне ж поле політичної лінгвістики перебуває на перетині мови і влади. Яскравими представниками цієї теорії є науковці Я. Блуммерт і К. Істман. А от російський дослідник М. Губогло виокремив у своєму дослідженні такі терміни, як „політологія мови” та „політична філологія”. Вони відповідно є інвестицією політології у сферу лінгвістики і внеском філології у дослідження політичних кампаній, текстів тощо.

Іншим полем функціонування політичної лінгвістики, стверджує Л. Нагорна, є „сфера перетину політики й ідентичності”. Гадаємо, йдеться про загальногромадянську ідентичність певної держави. Сферу „лінгвістичного націоналізму” досліджував Е. Гобсбаум, ототожнюючи націю з мовою, а праці Є. Шейгала, А. Баранова є ґрунтовними дослідженнями стосовно взаємозв'язку мови й політики.

Як зазначає В. З. Дем'янков, політичний дискурс можна розглядати з чотирьох точок зору: політологічної, лінгвістичної, соціопсихолінгвістичної та індивідуально-герменевтичної. Політологічна слугує підґрунтям для політичних висновків; філологічна інтерпретує політично-ідеологічні концепції; соціопсихолінгвістика досліджує ефективність досягнення прихованих та явних політичних цілей мовця; індивідуально-герменевтична

вісь політичного дискурсу виявляє особистий зміст мовлення автора в певних обставинах. Отож і виникнення „політологічної лінгвістики”, на думку В. З. Дем’янкова, є передбачуваним явищем, оскільки досліджує співвідношення характеристик дискурсу із такими термінами, як „влада”, „вплив”, „авторитет”.

Вона пронизує мовні рівні синтаксису й семантики. Отже, політична лінгвістика, хоча поки що й не виділена в окрему дисципліну, є своєрідним міждисциплінарним полем дослідження мовознавців і політологів, яке слугує дискусією між представниками обох наук. Проте знову наголошуємо на балансуючій функції цієї субдисципліни, яка, безумовно, сприяє ґрунтовнішим дослідженням у суміжних сферах, а саме – етнолінгвістиці, лінгвістичній антропології, соціолінгвістиці, інтерлінгвістиці, лінгвістиці тексту, стилістиці, риторичній, наративному аналізу, когнітивній політології, етнополітології та інших.

Політичний дискурс із лінгвістичної точки зору досліджують відносно недавно. Полем його мовознавчих інтерпретацій є синонімія, аргументація, синтаксис, висловлювання, лексика, наративні функції, риторика, семіотика, граматики. Дослідження у цих сферах здійснювали М. Пешо, П. Анрі, Ж. Пуату, Т. Трю, Ж. Зайдель, Є. Верона, П. Ашарда, Р. Муньє, Ж. Коммерета, Р. Моро, Ж.-П. Фейє, К. Гільомен, Р. Барт та інші.

Підтвердити той факт, що політичний дискурс не обмежується суто діалогічним мовленням комунікантів, нам допоможе виокремлення дослідницею Н. Кондратенко форм політичного дискурсу залежно від формальних, комунікативних, інтенціональних та інших чинників. Вона вирізняє політичний дискурс за формою („усний та писемний”), за чинником мовця („адресантно прямий та опосередкований”), за метою („інформативний, спонукальний, імідажний, мотиваційний, експресивний”), за чинником адресата („особисто та масово адресований”), за сферою функціонування („телевізійний, газетно-журнальний, радіо-, рекламний, PR”).

Усним політичним дискурсом слугують інтерв’ю з політиками, їхні промови, офіційні заяви, а от політичні тексти, оприлюднені через ЗМІ, зараховуємо до письмового політичного дискурсу. Агітаційні листівки, буклети, імідажні тексти, поштове листування також вважаємо політичним дискурсом.

Окрім зазначеного, Є. Шейгал вказує, що будь-який матеріал, у якому йдеться про політику, слід називати „політичним дискурсом”.

Сучасні лінгвісти послуговуються термінами „політичний дискурс” та „політична мова”. Суперечки в лінгвістиці існують стосовно вживання цих двох понять. Серед науковців, які вживають концепт „політична мова”, В. Дем’янков знаходить риси, які для нього характерні. Це – термінологічність лексики, особлива структура дискурсу та його реалізації. Російські дослідники А. М. Баранова та Є. Г. Казакевич переконані, що політична мова – це „особлива знакова система, призначена саме для політичної комунікації...”. Як стверджує В. Петренко, „політична мова” –

дещо ширше поняття, оскільки охоплює не лише мову публічних політичних дискусій, але й вміщає мовні особливості політичних документів. автор Л. Нагорна зазначає, що терміни „політичний дискурс”, „політична комунікація”, „політична мова”, „мова суспільної думки”, „мова публічної сфери”, „мова політики” часто вживають як синонімічні. Проте дослідник дає своє визначення політичної мови, яке полягає у трактуванні її як „сукупності дискурсивних практик, що формують сферу політичної комунікації”.

Із наведених нами визначень випливає, що політичну комунікацію науковці розглядають як поняття широке, на базі якого й реалізується політичний дискурс. Ми підтримуємо таку гіпотезу. Щоб дослідити змістову суть цих термінів, звернемося до визначення концепту „мова” та повернемося до вже згаданого раніше поняття „дискурс”. Як стверджував Вільгельм фон Гумбольдт, „мова – це світ, що лежить між світом зовнішніх явищ і внутрішнім світом людини”. Він продовжив: „У пошуках мови людина прагне відшукати знак, за допомогою якого вона могла б, враховуючи фрагменти своєї думки, представити ціле як сукупність єдностей”. За Фердинандом де Соссюром, мова є соціальним елементом мовленнєвої діяльності, зовнішнім відносно індивіда, який не може ані створювати мову, ані змінювати її. Мову як соціальний продукт кожен індивід засвоює уже в готовому вигляді. Визнаючи соціальний характер мови, Ф. де Соссюр наголошує на її психологічній природі: „Мова – це сукупність асоціацій, наявних у мозку й скріплених колективною домовленістю”. Подані визначення є надзвичайно влучними, проте дещо метафоричними. Підсумувавши їх, вважаємо мову системою звукових і графічних знаків, що виникла на певному рівні розвитку людства, яка розвивається і має соціальне призначення.

Окрім уже наведених вище інтерпретацій, поняття „дискурс” у лінгвістиці інколи трактують як концепт, що включає одразу два компоненти: динамічний процес мовної діяльності і її результат (текст). Саме таке визначення вважаємо найбільш влучним. Так званий концепт „політична мова” налічує переважно лексику національно-патріотичного характеру, отож поділяємо думку А. П. Чудинова, який вбачає політичну мову як варіант мовлення, орієнтований на сферу політики. За О. Алтуняном, увагу політиків зосереджено не на вже всім відомих ідеологічних конструкціях, а на засобах і змінах у їхньому трактуванні. Існування політичної мови заперечує П. Б. Паршин. Науковець, дослідивши сферу політичної мови, зробив висновок, що вона відрізняється від мови звичайної лише за своїм змістом. Це означає, що мовні явища, які виокремлюють політичну сферу серед інших суспільних сфер, таки існують, однак цей факт не є гарантом виникнення та існування політичної мови як окремого феномену. Уже згадуваний нами вище О. Алтунян стверджує, що саме політичний дискурс і є сукупністю політичних текстів та усних виступів, обмежених рамками соціуму й часу. Продовжує гіпотезу Е. Опаріна, зазначаючи, що політичний дискурс поєднує тексти, що були створені та створюються для комунікації в суспільно-політичній діяльності.

Отже, ми дослідили трактування терміна „політична мова” українськими та зарубіжними вченими й зробили висновок на основі проаналізованих гіпотез, що зазначений феномен не є окремою дисципліною, а радше називається субдисципліною, яка виникла на перетині досліджень у сферах лінгвістики та політики. Також проаналізовано спільне та відмінне у трактуванні термінів „політичний дискурс” і „політична мова”. Вважаємо за доцільне вживати термін „політичний дискурс”, оскільки не вбачаємо характерних ознак, достатніх для виокремлення так званої політичної мови як галузі лінгвістичних досліджень.

Тема 4.Наукові тексти різних жанрів: властивості та структурно-сміслові компоненти

- *Напишіть рецензію на прочитану науково-популярну статтю.*
- *Розкажіть про правила побудови наукового тексту, його композицію.*
- *Схарактеризуйте основні види анотацій. З'ясуйте, який вид анотації є найбільш поширеним у науковій діяльності.*
- *Ознайомтеся з анотаціями на три журнальні наукові статті з гуманітарних проблем. Проаналізуйте їх за структурою, змістом, призначенням, мовним оформленням, обсягом.*

Тема 5.Наукова лексика

- *Напишіть приклади слів іношомовного походження з визначених галузей, користуючись відповідними словниками.*

Галузь	Термін
Комп'ютерні технології	
компетенція	
компетентність	
підхід до навчання	
метод	
прийом	
мотивація	

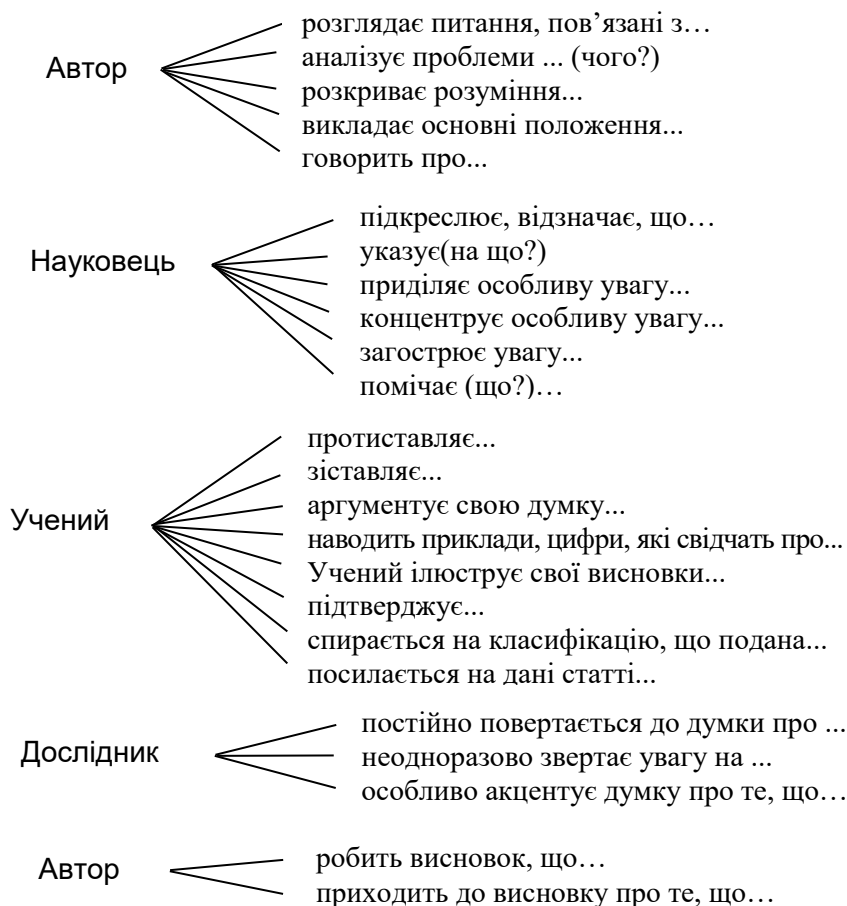
- *Укладіть тлумачний словник найуживаніших термінів, що стосуються теми Вашої дисертаційної роботи.*
- *З'ясуйте лексичні значення поданих пар слів. Введіть їх у речення.*

Рухливий – рухомий, почувати – відчувати, пам'ятка – пам'ятник, особовий – особистий, об'єм – обсяг, мотив – мотивація, вихідний – висхідний, звичайно – зазвичай, завдання – задача, поверховий – поверхневий, свідоцтво – свідчення, познайомити – ознайомити, вирізнятися – відрізнятися, відносини – відношення, засвоювати – освоювати, зумовлювати – обумовлювати, діляниця – ділянка, експонат – експонент,

професійний – професіональний, орден – ордер, нагода – пригода, лікувати – лічити, інформативний – інформаційний, видатний – відомий, виняток – виключення, дійовий – діяльний.

Тема 6. Композиція писемного наукового тексту

- *За мовними моделями побудуйте уривок наукового тексту*

Тема 7. Компресія наукового тексту

Прочитайте визначення ключових термінів. Складіть конспект, тези й план статті з проблеми дослідження.

Повідомлення – цілісний, зв'язний, завершений за змістом, структурований, автономний та цілеспрямований, невеликий публічний виступ, невелика доповідь на певну тему, що реалізується в конкретних умовах спілкування.

Тези – коротко сформульовані головні положення тексту. Їх можна тезувати, ідучи за розвитком авторської думки, цитуючи ключові фрагменти. Можна викладати основні положення твору власними словами, уникаючи великих цитат.

Конспект – більш розгорнута форма тез. У конспекті стисло викладають найістотніше в змісті джерела чи його фрагмента. Цей вид роботи потребує попереднього складання плану й тез твору, що опрацьовується. Як і тези, конспект можна укласти двома способами. Але важливо пам'ятати, що в тезах лише формулюється думка, ідея чи теорія, тоді як у конспекті треба відбити її розвиток.

Тема 8. Структура, етапи підготовки наукового повідомлення

- Підготуйте виступ на будь-яку тему в науково-популярному підстилі наукового стилю.
- Підготуйте публічний виступ або есе за такими темами :
 1. Для чого вченому сьогодні потрібні риторичні здібності?
 2. Як ви розумієте фразу „мова є система знаків на радість тим, хто думає, і на горе тим, хто відчуває”?
 3. Чи можливе використання наукового стилю в SMS-жанрах, чатах?
 4. Чи погоджуєтеся ви з думкою, що люди перестають мислити, коли перестають читати?
 5. Чи могли б ви назвати для себе книгу відкриттям?
 6. Як ви обираєте книги для читання?
 7. Чи можна через мовлення дітей зрозуміти, як відбувається номінація?
 8. Як ви розумієте фразу „Те, що ми знаємо, – обмежене, а те, що не знаємо, – безкінечно”?

Тема 9. Мовленнєва поведінка в усній науковій дискусії

Підготовка і проведення дискусії „Якою, на ваш погляд, повинна бути сучасна українська педагогічна термінологія: прагматичною, інтернаціональною чи національною?”

6.3. Критерії оцінювання рівня виконання завдань для самостійної роботи:

Кількість балів	Критерії оцінювання
4-5	Відповіді (усні / письмові) / виконані завдання виявляють ґрунтовні знання матеріалу; повноту розкриття теми; логіку та чіткість формулювань; переконливість аргументацій.
2-3	Відповіді (усні / письмові) / виконані завдання виявляють досить міцні знання матеріалу, але містять деякі неточності або помилки (не більше 3); є недостатньо повними щодо розкриття теми; не всі формулювання вирізняються логікою і чіткістю; аргументації недостатньо переконливі.
0-1	Відповіді (усні / письмові) / виконані завдання виявляють поверхові знання матеріалу, містять чимало суттєвих неточностей і помилок (більше 3); вирізняються алогізмом та непереконливістю аргументацій.

6.4. Форми проведення семестрового контролю

Підсумковий контроль проводиться у вигляді залікового оцінювання за результатами поточної успішності (проміжного контролю) з усіх модулів дисципліни «Науково-досліджена інфраструктура в галузі».

6.5. Оцінювання освітніх досягнень аспірантів за системою ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання - незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Рекомендовані джерела

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ «ДЖРЕЛОЗНАВЧА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ»

Інформаційні ресурси:

1. GoogleАкадемія – URL: scholar.google.com.ua.
2. Open Science in Ukraine – URL: openscience.in.ua.
3. Scopus – URL: www.scopus.com.
4. Web of Science– URL: clarivate.com/products/web-of-science.
5. Web of Science– URL: webofknowledge.com.
6. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. – URL: mon.gov.ua/activity/nauka.
7. Національна бібліотека ім. В. Вернадського. – URL: www.nbuv.gov.ua.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ «РОБОТА З НАУКОВОМИ ТЕКСТАМИ»

Основна література:

1. Ковалів Ю. І. Абетка дисертанта: Методологічні принципи написання дисертації: посібник / Юрій Іванович Ковалів. К.: Твімінтер, 2009. 460 с. – ISBN 966-7430-48-0.
2. Краснобокий Ю.М. Словник-довідник науковця-початківця / Ю.М.Краснобокий, К.М. Лемківський. – К.: НМЦВО, 2001.–72 с.
3. Культура фахового мовлення: навч. посібник; за ред. Н.Д. Бабич. Чернівці: Книги-XXI, 2005. – 527 с.

4. Селігей Пилип. Світло і тіні наукового стилю. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 628 с.
5. Семеног О. М. Культура наукової української мови: навч. посібник / О.М.Семеног. К.: ВЦ «Академія», 2010. 216 с.

Додаткова література:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К.; Таксон, 2016. 234 с.
2. Ботвина Н.В. Офіційно-діловий та науковий стилі сучасної української літературної мови : навч. посіб. /. Ботвина Н.В. К.: АртЕк, 1999. 258 с.
3. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення : Ін-т укр. мови НАН України / К. Городенська. К. : КММ, 2014. 124 с.
4. Городенська К.Г. Синтаксична специфіка української наукової мови / К.Г. Городенська // Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць. К.: ВЦ КНЕУ, 2001. Вип. IV. С. 11-14.
5. Культура мови на щодень / Н.Я. Дзюбишина-Мельник, Н.С. Дужик, С.Я. Єрмоленко та ін. К. : Довіра, 2000. 169 с.
6. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови / Л.І.мацько, Л.В.Кравець. К.: ВЦ "Академія", 2007. 360 с.
7. Мацько Л.І. Українська наукова мова (теорія і практика): навчальний посібник / Л.І. Мацько, Г.О.Денискіна. Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. 272 с.
8. Михайлова О.Г. Українське наукове мовлення: лексичні та граматичні особливості: навч. посібник / О.Г. Михайлова, А.А. Сидоренко, В.Ф.Сухопар. Харків, 2000. 97 с.
9. Непийвода Н.Ф. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект)/ НАН України; Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні / Н.Ф. Непийвода. Міжнародна фінансова агенція, 1997. 303 с.
10. Омельчук Сергій. Сучасна українська лінгводидактика : норми в термінології і мовна практика фахівців. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.
11. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: навч. посібник / Онуфрієнко Г.С. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
12. Сидоренко Л. Культура мови наукового стилю // Українська термінологія і сучасність: Матер. II Всеукр. наук. конференції. – К., 1997. С. 178–180.
13. Синиця І.А. Авторизуюча функція займенників у науково–гуманітарних текстах другої половини XIX ст. // Мовознавство. – 2005. – №2. – С. 51–58.
14. Терновська Т. До проблеми експресивності наукового мовлення // Вісник Луганськ. держ. пед. ун–ту імені Т.Шевченка. Серія: Філологічні науки. – Луганськ: Альма–матер, 2001. – №3. – С. 134–140.

15. Типологія помилок у науковому тексті : Зб. наук. пр. ; відп. ред. Т. В. Симоненко. Черкаси : Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2011. 118 с.
16. Український правопис / [АН України, Ін-т мовознавства ім. О. Потебні; Інститут української мови]. К. : Наук. думка, 2012. 288 с.
17. Циткіна Ф.А. Деякі аспекти зіставного аналізу наукових текстів // Мовознавство. – 1987. – №4. – С. 43–48.
18. Чепіга І. П. Мовленнєві особливості наукового тексту: текст-міркування, текст-доказ / І. П. Чепіга // Лінгвістичні студії. Донецьк, 2002. Вип. 10. С. 157 – 161.
19. Чепіга І.П. Мовленнєві особливості наукового тексту: текст-міркування, текст-доказ // Лінгвістичні студії. Донецьк, 2002. Вип. 10. С. 157–161.
20. Що потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для «чайників».ел.ресурс.http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/books_ac-gr.pdf.

Інформаційні ресурси:

1. <http://yak-my-hovorymo.wikidot.com/>
2. <http://chak-chy-pravylnno-my-hovorymo.wikidot.com/>
3. <http://kultura-movy.wikidot.com/>
4. <http://rodovyi-vidminok.wikidot.com/>
5. <http://www.madslinger.com/mova/pravopys-2007/>
6. <http://nepravylno-pravylnno.wikidot.com/>
7. <http://ros-ukr-idioms.wikidot.com/>
8. <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/>